

O‘ZBEKISTONDA VA XALQARO HUQUQDA MIGRANTLAR HUQUQLARI HAMDA MEHNAT SHAROITLARINI TARTIBGA SOLISH

Iskandarova Kamolatxon Xakimxon qizi

Anotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekistonda va xalqaro huquqda migrantlar huquqlari hamda mehnat sharoitlarini tartibga solish masalalari yoritilgan. Xalqaro huquqning asosiy manbalari — BMT konvensiyalari, Xalqaro Mehnat Tashkiloti konvensiyalari va milliy qonunchilik hujjatlari asosida migrantlarning huquqiy himoyasi, mehnat sharoitlari va ijtimoiy kafolatlari tahlil qilingan. Shuningdek, O‘zbekistonning xorijiy davlatlar bilan hamkorligi hamda migrantlar huquqlarini mustahkamlash bo‘yicha istiqbollar ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: mehnat migratsiyasi, migrantlar huquqlari, xalqaro huquq, O‘zbekiston qonunchiligi, XMT, BMT konvensiyasi, mehnat sharoitlari.

Аннотация : В статье рассматриваются вопросы регулирования прав мигрантов и условий их труда в Узбекистане и международном праве. На основе конвенций ООН, Международной организации труда и национального законодательства анализируются правовая защита мигрантов, их социальные гарантии и трудовые условия. Отдельное внимание уделено международному сотрудничеству Узбекистана и перспективам укрепления прав мигрантов.

Ключевые слова: трудовая миграция, права мигрантов, международное право, законодательство Узбекистана, МОТ, конвенция ООН, условия труда.

Abstract: This article explores the regulation of migrant rights and labor conditions in Uzbekistan and international law. Based on UN and ILO conventions as well as national legislation, the paper analyzes the legal protection, social guarantees, and working conditions of migrants. Special attention is given to Uzbekistan’s international cooperation and future prospects for strengthening migrant rights.

Keywords: labor migration, migrants’ rights, international law, Uzbekistan legislation, ILO, UN convention, working conditions.

XXI asrda migratsiya jarayonlari global miqyosda kuchayib, xalqaro mehnat bozori shakllanishida muhim omilga aylandi. Iqtisodiy, ijtimoiy va demografik omillar tufayli ko‘plab fuqarolar xorijiy davlatlarda mehnat faoliyatini amalga oshirmoqda. Shu bilan birga, migrantlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, ularga munosib mehnat sharoitlarini yaratish masalasi milliy va xalqaro huquqning dolzarb yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qolmoqda.

Migrantlar huquqlarini himoya qilish xalqaro miqyosda bir qator hujjatlar bilan tartibga solinadi. Eng muhimlaridan ba’zilar quyidagilardir:

Birlashgan Millatlar Tashkilotining “Barcha mehnat migrantlari va ularning oila a’zolari huquqlarini himoya qilish to‘g‘risidagi xalqaro konvensiyasi” (1990-yil).

Ushbu konvensiya migrantlarning inson sifatidagi asosiy huquq va erkinliklarini tan oladi: adolatli mehnat sharoitlari, teng ish uchun teng haq, tazyiqsiz yashash huquqi va boshqalar.

Xalqaro Mehnat Tashkiloti (XMT) konvensiyalari. XMTning 97-sonli ("Migratsiya to'g'risida", 1949-yil) va 143-sonli ("Tartibsiz migratsiya va migrantlar huquqlarini himoya qilish to'g'risida", 1975-yil) konvensiyalari mehnat migrantlarining huquqiy maqomini belgilaydi, ularni ekspluatatsiyadan himoya qilish mexanizmlarini o'rnatadi.

Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi (1948-yil) va Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakt (1966-yil) ham migrantlarning insoniy huquqlarini kafolatlaydi.

Bu xalqaro normalar migrantlar uchun millatidan qat'i nazar, inson sifatida asosiy huquq va erkinliklarning kafolatlanishini ta'minlaydi.

O'zbekiston Respublikasi migratsiya jarayonlarini tartibga solish va fuqarolarini xorijda himoya qilish sohasida muhim huquqiy asoslarni shakllantirgan:

O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi har bir fuqaroning mehnat qilish, erkin harakatlanish va xorijda ishlash huquqini tan oladi (37–39-moddalar).

"Tashqi mehnat migratsiyasi to'g'risida"gi Qonun (2019-yil 30-oktabr) O'zbekiston fuqarolarining xorijda ishlashi bilan bog'liq huquqiy munosabatlarni belgilaydi. Ushbu qonun migrantlarni ishga joylashtirish tartibini, ularning huquq va majburiyatlarini, shuningdek, davlat tomonidan ko'rsatiladigan himoya va yordam mexanizmlarini o'z ichiga oladi.

Tashqi mehnat migratsiyasi agentliklari faoliyati yo'lga qo'yilgan bo'lib, ular xorijiy davlatlarda o'zbekistonlik ishchilarning manfaatlarini himoya qilish, mehnat shartnomalarining qonuniyligini ta'minlash bilan shug'ullanadi.

Diplomatik vakolatxonalar va mehnat attachélari orqali ham migrantlarning huquqiy, ijtimoiy va tibbiy muammolarini hal etish mexanizmlari kuchaytirilgan.

Migrantlar ko'pincha past malakali, jismoniy og'ir mehnat turlarida band bo'ladilar. Shu bois ular uchun xavfsiz mehnat sharoitlarini yaratish, ijtimoiy himoyani ta'minlash dolzarbdir. Xalqaro me'yorlarga ko'ra:

Har bir migrant mehnat shartnomasi asosida ishlashi kerak;

Ish haqi, dam olish va tibbiy xizmat ko'rsatish bo'yicha mahalliy ishchilarga teng huquqlarga ega bo'lishi lozim;

Ish beruvchi tomonidan ekspluatatsiya, majburiy mehnat va diskriminatsiyaga yo'l qo'yilmasligi shart.

O'zbekiston hukumati ham bu borada qator chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda. Jumladan, mehnat migratsiyasiga tayyorlash markazlari, xorijda ishlovchi fuqarolarni sug'urtalash tizimi, onlayn ro'yxatga olish va yuridik yordam xizmatlari faoliyat yuritmoqda.

O'zbekiston Rossiya, Janubiy Koreya, Qozog'iston, BAA kabi davlatlar bilan mehnat migratsiyasi sohasida ikki tomonlama bitimlar imzolagan. Bu hujjatlar o'zbekistonlik migrantlarning huquqiy maqomini mustahkamlash, ularni ekspluatatsiyadan himoya qilish va mehnat sharoitlarini yaxshilashga xizmat qilmoqda.

Kelgusida O'zbekiston xalqaro konvensiyalarni yanada to'liq ratifikatsiya qilish, migrantlar uchun ijtimoiy kafolatlarni kengaytirish va ularni qaytishdan so'ng reabilitatsiya dasturlari bilan qamrab olishni maqsad qilgan.

Migrantlar — zamonaviy global iqtisodiyotning ajralmas qismi. Ularning huquqlarini ta'minlash, munosib mehnat va hayot sharoitlarini yaratish nafaqat inson huquqlariga hurmat ifodasi, balki barqaror ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot garovidir. O'zbekiston va xalqaro hamjamiyatning bu yo'nalishdagi hamkorligi migrantlarning huquqiy himoyasini yanada mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Bolalar huquqlari to'g'risidagi qonun. Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent, 2022.
3. BMT Bolalar huquqlari Konvensiyasi (1989).
4. Mehnat kodeksi. Toshkent, 2022.
5. Ta'lim to'g'risidagi qonun. Toshkent, 2021.
6. Abdullayev M., Rahimova L. *Bolalar huquqlari va ijtimoiy himoya tizimi*. Toshkent, 2021.
7. Karimov R. *Sud va ijtimoiy xizmatlar roli bolalarni himoya qilishda*. Toshkent, 2020.